

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

- Послідовність та зв'язність;
- Повнота, тобто. відсутність суттєвих перепусток у висловлюванні;
- Лексика (використання словника автора чи вдала заміна деяких слів синонімами);
- Грамотність (граматичний устрій, правильна побудова пропозицій, дотримання норм узгодження);
- Самостійність (без підказок);
- Повільність (відсутність пауз), виразність.

Після закінчення всіх занять кількість лексем підраховувалася, і визначався лідер серед "розмовників". Ведення «Щоденника успіхів» сприяє вирішенню наступних завдань:

- підтримка мотивації діяльності;
- заохочення активності та самостійності;
- формування вміння ставити цілі;
- планувати та організовувати власну діяльність.

Висновки. Таким чином, розроблений нами комплекс логопедичних занять з розвитку зв'язного мовлення засобами мовленнєво-рухових вправ з елементами психогімнастики у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення дозволив не лише кількісно, а й якісно змінити рівень розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Галущенко В. І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення / В. І. Галущенко // *Актуальні питання корекційної освіти* (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т./ за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2016. Т.1. 452 с.
2. Дара С. Корекційні заняття з логопедії у дошкільних закладах. Частина перша. / С. Дара Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 335 с.
3. Рібцун Ю. В. Корекційно-розвиткова складова у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами / Ю. В. Рібцун // *Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 червня 2018 р.). К. : Наша друкарня, 2018. С. 140-143
4. Марченко І. С. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушеннями психофізичного розвитку / І. С. Марченко // *Логопедія* : Науково-методичний журнал. 2015. № 1. С. 41-44.
5. Трофименко Л. І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: монографія / Л. І. Трофименко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 104с.

Галущенко В. І.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ ВИКЛАДАННЯ»

Постановка проблеми. На сьогодні розроблено та впроваджено у логопедичну практику досить велика кількість різних, успішно використовуваних логопедами-практиками методик логоритмічного впливу

на дітей з мовленнєвою патологією. У руслі інтегрованого підходу до навчання хотілося б відзначити особливу важливість застосування елементів логопедичної ритміки в корекційному процесі. Ця проблема, будучи дуже актуальною та значущою, у методичному плані продовжує залишатися недостатньо розробленою. Логопеди-практики відчують дефіцит методичних та дидактичних рекомендацій; раціональних вимог до проведення логоритмічних занять, підбору музичного репертуару, відповідних вказівок щодо ефективного використання музичних засобів у процесі корекційного впливу на мовленнєву та моторну сфери дитини [2; 4]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звертаючись до історії виникнення логопедичної ритміки, вважаємо за необхідне відзначити, що перші дослідження та виникаючі на їх основі публікації з питань ритмічного виховання з'явилися на рубежі XIX- XX ст. в Європі. Особливо відомими у цій галузі стали теоретичні та практичні положення педагогів-музикантів Е. Жак-Далькроза, К. Орфа, В. Гринер та інш. За допомогою музики та руху Жак-Далькроз вирішував завдання виховання ритму спочатку у музикантів, а потім у дітей, починаючи з дошкільного віку, оскільки існувала думка про те, що у всіх біологічних системах час представляється ритмічною активністю, що регулює енергетичний обмін та підтримує життя. Згодом Н. Олександровою та В. Гринер велася активна робота щодо впровадження методів ритмічного виховання в систему занять з дітьми та дорослими як у руслі лікувальної ритміки, націленої на боротьбу з аритмією, що руйнує діє на психофізичне та суспільне життя людини, так і на виховання почуття ритму загалом [3]

З 1930-х років. минулого століття лікувальна ритміка набуває все більшого значення в практиці лікування осіб з нервово-психічними розладами. Стає очевидним, що вона позитивно впливає на стан психомоторних і сенсорних функцій хворих, їх поведінкові реакції. В. Гіляровським надалі лікувальна ритміка вводиться у систему занять з дітьми, що мають заїкання, а в 1940-ті роки. Вона найактивніше входить у комплекс корекційного впливу, спрямованого на подолання афазичних розладів. Ритмотерапія дає стійкий позитивний ефект у корекції музичної сторони мовлення: мелодики та ритму, логічного наголосу і пауз, оскільки емоційність, суб'єктивна значущість висловлюваного відбиває музичне відчуття. У 1960-ті роки В Різдяною у роботі «Виховання мовлення дошкільників, що заїкаються» підкреслена значущість ритму вироблених рухів для нормалізації мовлення та запропоновані вправи, що базуються на поєднанні слова з рухом. У логопедичну практику цей широко відомий прийом увійшов під назвою «мовлення з рухом» [1; 3; 4]

Завдяки суттєвому внеску Г. Волкової в 1980-ті рр. логопедична ритміка виділилася як наука. Нею була розширена сфера застосування логопедичної ритміки, запропоновано конкретні методичні рекомендації для комплексної терапії таких мовленнєвих розладів, як дислалія, алалія, ринолалія, дизартрія, афазія, порушення голосу тощо [2; 5]

У дошкільному віці під час становлення спокійного та плавного мовлення у дітей виникають труднощі, тому основне провідне значення набуває музика. Вона легко, на інстинктивному рівні сприймається дітьми і завдяки простим засобам виразності полегшує завдання виправлення мовлення. Музика значно впливає на якість виконання рухів – так зазначали у своїх наукових розробках Н. Гаврилова, В. Галущенко, О. Григор'єва, Л. Журавльова, О. Забара, З. Ленів, С. Конопляста, Л. Чеснокова та інші. Вони зазначали, що логоритміка позитивно впливає на розвиток слуху, уваги, пам'яті, емоційно-вольової сфери і має на меті корегувати рухи, мовлення та поведінку дітей [2; 3; 4; 5; 6]

Мета статті – розкрити зміст аналізу існуючих можливостей застосування логоритмічних методик у системі навчання студентів-логопедів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основа теорії лікувальної ритміки – логопедична ритміка трактується Г.Волковою як своєрідна активна терапія, що стала в один ряд з іншими розділами сучасної логопедії та корекційної педагогіки загалом. Вперше було визначено, що логопедична ритміка є активною ланкою мовленнєвої корекції, що базується на поєднанні слів з музикою та рухом, де взаємодія цих трьох компонентів може бути нерівнозначним. Як навчальна дисципліна вона покликана збагачувати знання студентів методиками корекційної роботи, в основу яких покладено:

- розуміння сутності логопедичної ритміки та її завдань;
- засвоєння студентами основних понять логоритміки, насамперед, музичних основ, а також основ початкової рефлексії дитячого організму на вплив музики у процесі корекційного впливу;
- володіння необхідними знаннями про можливості використання рухових та музичних засобів у системі корекції мовленнєвих порушень;
- розвиток психомоторних та сенсорних функцій в онтогенезі;
- ознайомлення з різними розвиваючими логоритмічними вправами, практичне відпрацювання та оволодіння навичками реалізації методик проведення логоритмічних занять з дітьми, що мають різні мовленнєві порушення (типові дефекти) орального праксису - звуковимову; тимчасового – темп, ритм; інтонаційного характеру – просодика мовлення).

Комплексне логоритмічне виховання націлено на вирішення різних завдань, головними з яких слід вважати оздоровчі, освітні та корекційно-виховні. Студенти вчать розуміти, що оздоровчі завдання на заняттях з логопедичної ритміки вирішуються у процесі роботи з дітьми, мають не тільки мовленнєві порушення, а й недоліки фізичного розвитку (ринолалія, дизартрія, алалія, заїкуватість). До цього контингенту дітей застосовані вправи для розвитку та зміцнення міжреберних та діафрагмальних м'язів, черевного преса, а також м'язів глотки, гортані та м'якого піднебіння, зміцнення яких здійснюється за допомогою комплексу голосових та дихальних вправ [1; 3].

В основі вирішення освітніх завдань лежить розширення кругозору дітей з урахуванням їхньої провідної діяльності, а за допомогою реалізації

виховних завдань ми отримуємо можливість сформувати у них почуття відповідальності, позитивного ставлення до виконуваних завдань, взаємодопомога та самостійність. Заняття у колективі надають позитивне вплив на дитину з мовленнєвими порушеннями, дозволяють нормалізувати її поведінку та правильно моделювати взаємини з оточуючими. Корекційні завдання вирішуються в процесі роботи, спрямованій на виправлення порушених функцій та функціональних систем і водночас на подолання мовленнєвих розладів та низки психічних процесів (мислення, пам'яті, сприйняття тощо) [4; 6]

У ході проведення занять з логоритміки зі студентами-логопедами виявляється відсутність у них уявлень про можливості використання музики у своїй професійній діяльності. Наявність труднощів такого порядку пояснюється недостатнім обліком ними психофізіологічного впливу музики на усунення рухових, психічних та сенсорних недоліків розвитку дітей із мовленнєвими порушеннями [6]

Оскільки наукова основа логоритміки базується на комплексі біологічних, музичних та психолого-педагогічних дисциплін, то логопеду необхідно мати чітке уявлення про формування моторно-рухових навичок та анатоμο-фізіологічні особливості дитячого віку, що є визначальним фактором у виборі засобів корекційного впливу.

Володіння елементарними музичними основами дає можливість фахівцю застосувати їх для розвитку у дітей із порушеннями мовлення таких особистісних якостей, як сміливість та рішучість, активність та впевненість у собі, наслідуваність та ініціативність, а також наполегливість та витримка. Крім того, у більшості з них у процесі застосування музично-рухових засобів в єдиному комплексі з мовленнєвими вправами розвивається зосередженість, більш стійкою стає увага, покращується запам'ятовування та відтворення мовленнєвого матеріалу, спостерігається прояв творчої уяви [1; 5]

Наприклад, це добре помітно у тих випадках, коли дітям пропонується розповісти про свої думки і враження, про те, що вони уявляють, які картини малює їх уява в момент прослуховування творів А. Вівальді «Пори року» або якими руховими та мовленнєвими актами вони супроводжували такі музичні композиції: «Їжачок», «Метелик», «У садку», «Колискова», «Хвороба ляльки» та ін.

Слід звернути увагу на ту обставину, що правильно підібрані музичні вправи, ігри та прийоми, що занурюють дітей у простір музики, надають вельми позитивний вплив на розвиток їх психічні процеси та особистості в цілому. У процесі ознайомлення студентів із основами логopedичної ритміки нами вирішуються дві ключові задачі:

- формується уявлення про корекційний потенціал логоритмічних занять за різними формами мовленнєвої патології;
- відбувається формування умінь та навичок використання ними засобів логоритміки у практичній діяльності.

Логопеду необхідно володіти чистою, добре поставленою, інтонаційно-виразною промовою. Для реалізації цього за допомогою спеціально розробленого комплексу логоритмічних вправ на практичних заняттях студентами-логопедами ми у захоплюючій формі здійснюємо роботу, спрямовану на розвиток базової основи немовленнєвих процесів у дітей: вдосконалення загальної моторики, орієнтації у просторі, формування координації руху, регулювання процесів збудження та гальмування, розвитку музичного почуття, ритму, слуху. Далі відбувається відпрацювання комплексу мовленнєвих процесів, що включають розвиток дихання, голосу, артикуляції, міміки, координації мовлення з рухом під музику, виховання правильної звуковимови та формування фонематичного слуху [3; 6]

Визначаючи важливість роботи в цих двох напрямки, зазначимо, що основними елементами логоритмічного впливу, включеними у заняття зі студентами, доцільно вважати такі:

- логопедичний тренінг (артикуляційна гімнастика, що виступає ізольовано або у складі сюжету-казки з музичним супроводом і без нього; вправи для мімічних м'язів обличчя з метою розвитку емоційної сфери, уяви, асоціативного образу та мислення);
- пальчикова гімнастика, «пальчиковий» театр та розвиток дрібної моторики рук;
 - скоромовки, чистомовки для вироблення дикції;
 - музично-ритмічний тренажер – фрагменти вправ, музично-ритмічних ігор з музичними інструментами або під рахунок для розвитку загальної моторики, формування почуття ритму, темпу, моторної, зорової, слухової пам'яті, уваги, регуляції м'язового тону та координації рухів;
 - вокально-артикуляційні вправи або розспівування для розвитку співочих даних та дихання з музичним супроводом або без нього;
 - пісні та вірші, що супроводжуються рухом, для формування мовленнєвого слуху та пам'яті, а також виразності та повільності мовлення;
 - комунікативні ігри з метою формування динамічної сторони спілкування, емпатії, емоційності та виразності.

Висновки та перспективи. Застосування перелічених вище прийомів та способів роботи зі студентською аудиторією створює основу для позитивної мотивації до занять, задаючи певний ритм перед їх початком (будь-які ритмічні рухи активізують діяльність мозку людини) і налаштовують на глибокий відпочинок під час релаксації на завершальному етапі.

Таким чином, у процесі організованої роботи, що базується на широкому використанні логопедичної ритміки, майбутні логопеди відзначають у себе покращення настрою, значну рухову активність, позитивну зміну психосоматичних та вегетативних процесів. Разом з тим, поринаючи в атмосферу взаємодії з музикою, вони опановують методи роботи з логоритмічного та музично-ритмічного виховання дітей з

порушеннями мовлення, вчать використовувати прийоми логопедичної ритміки в системі комплексних корекційно-логопедичних методик.

Список використаних джерел:

1. Бегас Л. Д. Корекція заїкання дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.03 / Л. Д. Бегас; НПУ ім. М. П. Драгоманова. К. : 2016. 16 с.
2. Богрова Х.Б. Психологічні особливості розвитку просодичного компонента мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Богрова Христина Борисівна; Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2017. 24 с.
3. Григор'єва О. Є. Розвиток мовлення і корекція звукопорушень у старших дошкільників на музичних заняттях із використанням логоритміки та логопедичних вправ / О.Є. Григор'єва // *Логопед.* 2017. №3. С. 8-14.
4. Галущенко В. І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення / В.І.Галущенко // *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т./ за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори. 2006, 2016. Т.1. 452 с.*
5. Логоритміка як інструмент в роботі з дітьми із порушеннями мовлення дошкільного віку // *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. Н. С. Гаврилової. Вип. 11 / Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2020. С.26-32.*
6. Черніченко Л. А. Стан університетської підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в інклюзивних умовах дошкільних закладів освіти. *Інноваційна педагогіка. 2018. Вип.3. С. 68-71.*

Галущенко В. І., Богданов О. О.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ СТИМУЛЯЦІЇ МОВЛЕННЕВО-РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ТПМ

Постановка проблеми: Проблема розвитку мовлення зараз є особливо актуальною. Головною проблемою сучасного суспільства є заміна багатьох факторів життя, а саме живого спілкування і рухового розвитку в житті дитини. Розвиток мовлення дітей - це багатозадчне і трудовмістке діло, що втіляють в себе різноманітні фактори. В сучасному світі все менше і менше приділять увагу руху, як цілостної течії і нерозривності в розвитку мовлення дитини [2; 4; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку корекційної освіти в Україні достатньо добре вивчені основні механізми мовленнєвих порушень різної етіології, активно вивчається лінгвістична структура мовленнєвого дефекту. Прояви недорозвинення мовлення вченими досліджено в різних аспектах: психолого-педагогічному, психолого-лінгвістичному, моторного розвитку та клінічному (Р. Левіна, Л. Лопатіна, О. Мاستюков, Ю. Рібцун, Л. Трофименко та ін.). Мовлення розглядається в контексті уявлень про системну будову психічної діяльності, при якій пізнавальні, вольові та мотиваційні процеси перебувають у